

ANTHROPOSOFICKÉ VŮDČÍ MYŠLENKY

DRUHÁ ROZPRAVA:

JAK SÍLY MICHAELOVY PŮSOBÍ V DOBĚ PRVNÍHO ROZVOJE DUŠE VĚDOMÉ

Rudolf Steiner

V době, kdy se v pozemském vývoji lidstva začala uplatňovat duše vědomá, bylo pro bytosti onoho z duchovních světů, který je nejbližší pozemskému bytí, obtížné navázat kontakt s lidstvem. Pozemské události nabývají podoby, jež ukazuje, že jsou nutné poměry zcela zvláštního druhu, mají-li mít duchovní podněty možnost nalézt cestu do fyzického života lidstva. Na druhé straně však tato podoba zase často velmi zřetelným způsobem ukazuje, jak si tam, kde *ještě* působí mocnosti minulosti a *už* začínají působit mocnosti budoucnosti, jeden druh duchovních sil energicky hledá cestu do pozemského života lidstva proti jinému druhu duchovních sil.

Mezi roky 1339 a 1453 probíhá více než stoletá zmatečná válka mezi Francií a Anglií. V tomto zmatku, vycházejícím z jistého duchovního proudu nepříznivého pro lidský rozvoj, se staví zábrany do cesty událostem, které by do lidstva uvedly rychleji duši vědomou, kdyby zde těchto zábran nebylo. Chaucer¹⁸ (jenž zemřel roku 1400) založil anglickou literaturu. Stačí si uvědomit, jaké duchovní důsledky vzešly v Evropě ze založení této literatury, a pochopíme významnost toho, že se tato událost nemohla volně rozvinout, ale že k ní došlo uprostřed válečných zmatků. K tomu přistupuje fakt, že již předtím (r. 1215) započalo v Anglii politické myšlení, které může získat náležitou podobu prostřednictvím duše vědomé. Také další vývoj této události spadá do zábran spojených s válkou. Jedná se zde o dobu, kdy duchovní síly, jež chtějí podněcovat vývoj člověka v tom smyslu, jak byl od počátku nasměrován jim nadřazenými božsky-duchovními mocnostmi, narážejí na odpor. Tito odpůrci chtějí člověka odklonit na jinou dráhu, než jaká mu byla od počátku vytyčena. Nemohl by pak využít počátečních sil pro svůj pozdější vývoj a jeho kosmické dětství by pro něj zůstalo bez užitku, stalo by se usychající částí jeho bytosti. Důsledkem by bylo, že by se člověk mohl stát kořistí luciferských nebo ahrimanských mocností a přišel by o vlastní svébytný rozvoj. Kdyby odpůrci lidstva těmito snahami nedocílili pouhých zábran, nýbrž plného úspěchu, mohl by být znemožněn nástup duše vědomé.

Událostí, která ve zvlášť jasném světle ukazuje, jak do pozemských dějů zasahují vlivy duchovního světa, je vystoupení a osud Johanky z Arku (Panny orleánské, 1412-1431). Impulzy k tomu, co koná, jsou pro ni samotnou skryty v podvědomých hlubinách duše. Řídí se zastřenými vnuknutími duchovního světa. Na Zemi vládne chaos, který má zabránit nástupu epochy duše vědomé. Michael musí z duchovního světa připravit své pozdější poslání. Může toho dosáhnout tam, kde lidské duše přijmou jeho impulzy. Panna orleánská má takovou duši. Michael působí i prostřednictvím mnoha jiných duší, i když je to možné jen v menší míře a přestože je to pro vnější dějinný život méně viditelné. V událostech, jako je válka mezi Anglií a Francií, nalézá své ahrimanské odpůrce.

O luciferském odpůrci, jehož v té době nalezl, se hovořilo v minulé rozpravě. Tento odpůrce se však zvláštní měrou projevuje i v tom, jak se odehrávaly události, jež následovaly po vystoupení Panny orleánské. Na těchto událostech je patrné, že lidé už nebyli s to zaujmout stanovisko k zasahování duchovního světa do osudů lidstva, které ještě dokázali chápat a pojímat do své vůle, dokud se vyskytovalo imaginativní porozumění. Nacházet stanovisko k takovému zasahování se stalo nemožným, jakmile přestala působit duše rozumová neboli duše hlubšího cítění; stanovisko, které by odpovídalo duši vědomé, lidé tehdy ještě nenašli; nevydobyli si ho ani dnes.

Tak se stalo, že Evropa byla tenkrát utvářena z duchovního světa, aniž lidé měli porozumění pro to, co se děje, a aniž to, čeho byli sami schopni, mohlo mít na toto utváření významnější vliv. Stačí si jen představit, co by se nebyť Panny orleánské stalo v patnáctém století, a snadno pochopíme význam této z ducha podmíněné události. - Jsou, pravda, osobnosti, které chtějí takovýto jev vysvětlit materialisticky. Dorozumět se s nimi není možné, protože něco, co je zjevně duchovního rázu, chtějí svévolně vyložit v materialistickém smyslu.

Zřetelně se v té době také v jistých duchovních snahách lidstva ukazuje, že ani intenzivně hledající lidé již nedokáží najít cestu k bož- sky-duchovnímu světu bez obtíží. V epochách, kdy bylo dosud možné dosahovat vzhledu pomocí imaginací, tyto obtíže nebyly. Abychom mohli správně posoudit to, co je zde uvedeno, stačí uvidět v jasném světle osobnosti filosofických myslitelů. Filofofa nelze posuzovat pouze podle vlivu, který má na svou epochu, ani podle toho, kolik lidí přijalo jeho myšlenky. Je mnohem spíše *výrazem*, projevem charakteru své epochy. To, co většina lidstva v sobě chová nevědomky v podobě duševního rozpoložení, neuvědomovaných pocitů a popudů, filosof vnáší do svých myšlenek. Podobně jako teploměr ukazuje tepelný stav svého okolí, ukazuje filosof duševní stav své epochy. Filofofové jsou stejně málo příčinou duševního stavu své epochy, jako ani teploměry nejsou příčinou tepelného stavu svého okolí.

Za těchto předpokladů se podívejme na filofofa René Descarta¹⁹, který působil v době, kdy již probíhala epocha duše vědomé (žil v letech 1596 až 1650). Skrovnou oporou jeho spojení se světem ducha (s pravým bytím) je prožitek „Myslím, tedy jsem“. V centru vědomí, svého já, se snaží pocítit skutečnost, a to jen tolik z ní, kolik mu může prozradit duše vědomá.

A vše ostatní, co je duchovního rázu, se snaží pochopit intelektualistickou cestou, když zkoumá, nakolik jistota vlastního sebevědomí zaručuje jistotu něčeho jiného. Vůči pravdám, jež se historicky tradují, si pokaždé klade otázku: Jsou stejně jasné jako ono „myslím, tedy jsem“? A může-li odpovědět kladně, tyto pravdy přijímá.

Není však při takovémto lidském myšlení vypuzen duch z jakéhokoli pohledu zaměřeného na věci světa? Zjevení tohoto ducha se stáhlo na tu nejmenší oporu v sebevědomí; vše ostatní se ukazuje jako *bezprostředně* prosté zjevení ducha. Na to, co leží mimo sebevědomí, může být vrženo světlo tohoto zjevení jen zprostředkovaně, prostřednictvím intelektu v duši vědomé.

Člověk této epochy nechává dosud téměř prázdný obsah své duše vědomé jaksi plynout v intenzivní touze po světě ducha. Směřuje tam tenounký paprsek.

Bytosti duchovního světa bezprostředně sousedícího s pozemským světem a lidské duše nacházející se na Zemi k sobě obtížně nalézají cestu. Michaelovu nadsmyslovou přípravu na pozdější poslání spoluprodují lidská duše jen s největšími zábranami.

Abychom pochopili podstatu duševního naladění projevujícího se v Descartovi, srovnáme tohoto filofofa s Augustinem, který co do vnější formulace uplatňuje tutéž oporu pro prožitek duchovního světa. U Augustina se tak ovšem děje z plné imaginativní síly duše rozumové neboli hlubšího cítění (Augustinus žil v letech 354 až 430). Právem shledáme spřízněnost obou myslitelů, jen s tím rozdílem, že Augustinův intelekt je ještě zbytkem intelektu kosmického, zatímco u Descarta již jde o intelekt prosazující se v jednotlivé lidské duši. Právě na postupu duchovního úsilí od Augustina k Descartovi můžeme vidět, jak se ztrácí kosmický ráz myšlenkových sil a jak se pak znovu objevuje v lidské duši. Zároveň však vidíme, že Michael a lidská duše k sobě jen s obtížemi nacházejí cestu tak, aby Michael mohl v člověku vést to, co kdysi vedl v kosmu.

Proti tomu, aby k sobě Michael a lidská duše našli cestu, se zasazují luciferské a ahrimanské síly. Luciferské síly chtějí, aby se v člověku rozvinulo pouze to, co mu bylo vlastní v kosmickém dětství; ahrimanské síly jako jejich protivník - který však s nimi přesto spolupůsobí - by chtěly rozvíjet pouze síly získané během pozdějších kosmických věků a kosmické dětství nechat uschnout.

Za tohoto vystupňovaného odporu zpracovávaly duše lidí v Evropě duchovní impulzy starých světonázorových idejí, proudící v důsledku křížových výprav z Východu na Západ. V těchto idejích žily ovšem s velkou intenzitou síly Michaelovy; představy o světě ovládala kosmická inteligence, jejíž správa byla Michaelovým dávným duchovním dědictvím.

Jak mohly být přijaty, když tu zela propast mezi silami duchovního světa a lidskými dušemi? Padaly do teprve se zlehka rodící duše vědomé. Na jedné straně narážely na překážku, jež byla dána v dosud jen slabě vyvinuté duši vědomé, přehlušovaly její působnost a ochromovaly ji. Na druhé straně již nenarážely na vědomí nesené ještě imaginací. Lidská duše se s nimi již nemohla spojovat s plným pochopením. Přijímala je buďto zcela povrchně, anebo pověřivě.

Toto duchovní rozpoložení musíme vzít v úvahu, chceme-li porozumět myšlenkovým hnutím, pojícím se jednak ke jménům jako Viklef, Hus a další a jednak k tomu, co se označuje jako „rosikrucianství“. - O tom budeme mluvit dále.

(Následuje pokračování druhé rozpravy a třetí rozprava.)

V Goetheanu, 30. listopadu 1924

*Další vůdčí myšlenky, které pro Anthroposofickou společnost vydává Goetheanum
(s ohledem na předchozí část druhé rozpravy o Michaelových silách v době prvního rozvoje duše vědomé)*

1. Lidská duše rozvíjí na počátku epochy duše vědomé zatím jen nepatrnou měrou své intelektuální síly. Vzniká absence spojení mezi tím, po čem tato duše touží ve svých nevědomých hlubinách, a tím, co jí mohou poskytnout síly z oblasti, v níž je Michael.
2. Tato absence spojení umožňuje zvýšenou měrou luciferským mocnostem, aby člověka zadržely u sil kosmického dětství a *nenechaly* ho dospět k dalšímu rozvoji po cestách božsky-duchovních mocností, s nimiž byl od počátku spjat, nýbrž po cestách luciferských.
3. Dále je zde zvýšená možnost pro ahrimanské mocnosti, aby člověka odřízly od sil kosmického dětství a pro další rozvoj ho vtáhly do své vlastní oblasti.
4. K obojímu nedošlo, protože Michaelovy síly byly *přece jen* činné; avšak duchovní vývoj lidstva musel probíhat za překonávání zábran vzniklých v důsledku těchto možností, a *tím* nabyl oné podoby, kterou až dodnes získal.

GA 26